

centraal schriftelijk examen

aardrijkskunde

havo

2026

tijdvak 2

donderdag 18 juni

7.30 - 10.30 uur

- Bij dit examen horen een bronnenboekje en een kaartenkatern.

Dit examen bestaat uit 35 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 67 punten te behalen.

Achter elke vraag staat tussen haakjes hoeveel punten je met een goed antwoord kunt behalen.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 – Chili, Filipijnen en Spanje

Bij deze opgave horen de bronnen 1 tot en met 3.

Kolonialisme speelde een belangrijke rol bij de verspreiding van culturele verschijnselen over de wereld.

- Vraag **1** **Geef twee andere manieren waarop culturele verschijnselen tegenwoordig over de wereld verspreid worden.** (2 punten)

Gebruik de bronnen 1 en 2.

Chili was voor Spanje een exploitatiekolonie én een vestigingskolonie. Filipijnen was wel een Spaanse kolonie, maar de Spanjaarden hebben zich er nooit op grote schaal gevestigd.

- Vraag **2** **Geef**
- **met bron 1 een reden waarom de Spanjaarden zich nooit op grote schaal in Filipijnen gevestigd hebben;** (1 punt)
 - **met bron 2 een cultureel verschil dat daardoor tussen Chili en Filipijnen ontstaan is.** (1 punt)

Gebruik bron 2.

Op mondiale schaal bestaat een algemeen verband tussen de samenstelling van de beroepsbevolking en de verstedelijkingsgraad.

- Vraag **3** **Geef**
- **het algemene verband tussen de samenstelling van de beroepsbevolking en de verstedelijkingsgraad;** (1 punt)
 - **met bron 2 een uitzondering op dit algemene verband.** (1 punt)

Gebruik de bronnen 2 en 3.

Westerse bedrijven willen investeren in de arbeidsintensieve industrie.

Stelling: het is voor westerse bedrijven gunstiger om deze investeringen in Filipijnen te doen dan in Chili.

- Vraag **4** **Geef met een gegeven uit de bronnen een argument voor de stelling**
- **vanuit de economische dimensie;** (1 punt)
 - **vanuit de demografische dimensie.** (1 punt)

Opgave 2 – De geografie van steenkool

Bij deze opgave horen de bronnen 4 tot en met 6.

Gebruik bron 4.

Vraag **5** **Tot welke hoofdgroep van gesteenten behoort steenkool?** (1 punt)

Gebruik bron 4.

Het gebruik van steenkool heeft het globaliseringsproces versneld.

Vraag **6** **Beredeneer waarom het gebruik van steenkool het globaliseringsproces versneld heeft.** (2 punten)

Gebruik de bronnen 5 en 6.

De handelsstromen van steenkool wijken af van de traditionele handelsstromen in het centrum-periferiepatroon.

Vraag **7** **Geef aan**

- **waaruit blijkt dat Australië van het traditionele centrum-periferiepatroon afwijkt;** (1 punt)
- **waarom de vraag naar steenkool in China groot is;** (1 punt)
- **waarom de vraag naar steenkool in Europa daalt.** (1 punt)

Bij de verbranding van steenkool komt koolstofdioxide vrij. Tijdens de klimaatconferentie in Glasgow in 2021 wilden landen daarom afspreken om het steenkoolgebruik af te bouwen. De Indiase klimaatminister had bezwaar en stelde het volgende: ‘Opkomende landen moeten het recht hebben op het gebruik van fossiele brandstoffen’.

Vraag **8** **Geef**

- **een argument vóór de stelling van de Indiase klimaatminister;** (1 punt)
- **een argument tegen de stelling van de Indiase klimaatminister.** (1 punt)

Opgave 3 – Mawson Peak op Heard Island

Bij deze opgave horen de bronnen 7 en 8.

Gebruik bron 7 en het kaartenkatern.

In het zuiden van de Indische Oceaan liggen twee tektonische ruggen: de Zuidoost-Indische rug en de Kerguelenrug.

Vraag **9** **Geef aan waardoor**

- **de Zuidoost-Indische rug ontstaan is;** (1 punt)
- **de Kerguelenrug ontstaan is.** (1 punt)

Gebruik de bronnen 7 en 8.

Mawson Peak bestaat voornamelijk uit ... a ... (basalt / graniet).

Dit is een ... b ... (metamorf gesteente / stollingsgesteente).

De lava uit Mawson Peak heeft een ... c ... (hoge / lage) viscositeit.

Vraag **10** **Noteer de letters a tot en met c op je antwoordblad.**

Schrijf achter elke letter het juiste antwoord. (2 punten)

Gebruik de bronnen 7 en 8 en het kaartenkatern.

Heard Island ligt op 53° zuiderbreedte. De Nederlandse Waddeneilanden liggen op 53° noorderbreedte. Ondanks de ligging op dezelfde breedtegraad verschillen de klimaten in deze gebieden van elkaar.

Vraag **11** **Geef aan**

- **welk klimaat Heard Island heeft én welk klimaat de Nederlandse Waddeneilanden hebben;** (1 punt)
- **waardoor dit verschil in klimaat ontstaat.** (1 punt)

Gebruik bron 8.

Gesteenten op Heard Island worden vooral afgebroken door fysische verwerking.

Vraag **12** **Beschrijf in twee stappen op welke manier fysische verwerking bijdraagt aan de afbraak van gesteenten op Heard Island.**

Begin je beschrijving met een kenmerk van het klimaat op Heard Island.
(2 punten)

Opgave 4 – De Namib-woestijn in het zuiden van Afrika

Bij deze opgave horen de bronnen 9 tot en met 11.

Gebruik bron 9 en de kaart Aarde Klimaatgebieden en zeestromen in het kaartenkatern.

De Namib-woestijn staat permanent onder invloed van een hogedrukgebied.

- Vraag **13** **Geef twee oorzaken van de aanwezigheid van een permanent hogedrukgebied.**
(2 punten)

Gebruik de bronnen 9 en 10 en de kaart Aarde Klimaatgebieden en zeestromen in het kaartenkatern.

De klimaatdiagrammen uit bron 10 horen in willekeurige volgorde bij de steden Harare, Johannesburg, Kaapstad en Walvisbaai (zie bron 9).

- Vraag **14** **Noteer de steden Harare, Johannesburg, Kaapstad en Walvisbaai onder elkaar op je antwoordblad.**
Schrijf achter elke stad de letter van het bijbehorende klimaatdiagram.
(2 punten)

Gebruik de bronnen 9 en 11.

Het ontstaan van de Namibische Zandzee is in vijf stappen te beschrijven. De stappen staan hieronder in willekeurige volgorde.

- a De Oranjerivier transporteert zand naar de kust.
- b Exogene krachten breken gesteenten af in het binnenland.
- c Golf- en getijdenwerking leggen zand op het strand.
- d Het zand wordt door zeestromen verplaatst.
- e Wind blaast het zand op tot duinen.

- Vraag **15** **Noteer op je antwoordblad de vijf stappen van het ontstaan van de Namibische Zandzee in de juiste volgorde.** (2 punten)

Gebruik bron 11.

Honderden jaren geleden stond er water in de Sossusvlei. Dat is in het huidige landschap nog steeds te zien.

- Vraag **16** **Geef met bron 11 twee aanwijzingen waaruit blijkt dat in de Sossusvlei water stond.** (2 punten)

Opgave 5 – Brasília, de hoofdstad van Brazilië

Bij deze opgave horen de bronnen 12 tot en met 14.

Tussen 1763 en 1960 was Rio de Janeiro de hoofdstad van Brazilië. In 1960 besloot de Braziliaanse regering landinwaarts een nieuwe hoofdstad te bouwen: Brasília.

Vraag **17** Geef aan welke doelen de toenmalige regering van Brazilië had om landinwaarts een nieuwe hoofdstad te bouwen

- vanuit de economische dimensie; (1 punt)
- vanuit de politieke dimensie. (1 punt)

Gebruik de bronnen 12 en 13.

In Brazilië is sprake van ongelijkheid op verschillende schaalniveaus.

Vraag **18** Geef

- met bron 12 een aanwijzing dat binnen Brasília sprake is van ongelijkheid; (1 punt)
- met bron 13 aan waardoor er ook op een hoger schaalniveau sprake is van ongelijkheid. (1 punt)
- een reden waarom de Gini-coëfficiënt juist in Brasília hoog is. (1 punt)

Gebruik bron 14.

Het is lastig om in favela's betrouwbare demografische gegevens te verzamelen, maar in Sol Nascente wilden veel inwoners graag meewerken aan de volkstelling van het IBGE. Meedoen aan de volkstelling werd gezien als een manier om de wijk verder te ontwikkelen.

Vraag **19** Beredeneer waarom het in favela's lastig is om betrouwbare demografische gegevens te verzamelen. (2 punten)

Vraag **20** Geef een reden waarom inwoners de volkstelling zagen als een manier om de wijk verder te ontwikkelen. (1 punt)

Opgave 6 – Mangroven in Brazilië

Bij deze opgave horen de bronnen 15 tot en met 17.

Gebruik de bronnen 15 tot en met 17.

Door zeespiegelstijging neemt erosie van de kust toe. Mangroven beschermen de kust tegen erosie.

- Vraag **21** **Geef twee manieren waarop mangroven de kust beschermen tegen erosie.**
(2 punten)

Gebruik de bronnen 16 en 17.

In bron 16 zijn vier ingezoomde kaartfragmenten aangegeven met de cijfers 1 tot en met 4. Bron 17 geeft in willekeurige volgorde een dwarsdoorsnede van deze kaartfragmenten weer.

- Vraag **22** **Noteer de cijfers 1 tot en met 4 uit bron 16 op je antwoordblad. Schrijf achter elk cijfer de letter van de bijbehorende dwarsdoorsnede uit bron 17.**
(2 punten)

Gebruik de bronnen 15 en 16 en het kaartenkatern.

In het noorden van Brazilië groeien aan de kust meer mangroven dan in het zuiden. Het kustgebied in het noorden is gunstiger voor de groei van mangroven.

- Vraag **23** **Geef twee kenmerken van het kustgebied in het noorden van Brazilië waardoor het daar gunstig is om mangroven te laten groeien.** (2 punten)

De ontwikkeling van toerisme aan de Braziliaanse noordkust heeft gevolgen voor het behoud van mangrovekusten.

- Vraag **24** **Beredeneer waarom toerisme aan de Braziliaanse noordkust voor het behoud van mangrovekusten zowel een kans als een bedreiging kan zijn.** (2 punten)

Opgave 7 – Hispaniola, een eiland met twee landen

Bij deze opgave horen de bronnen 18 tot en met 22.

Gebruik het kaartenkatern.

In het Caribisch gebied liggen twee eilanden waar het ene deel van het eiland tot een ander land behoort dan het andere deel. Hispaniola is er één van (zie bron 18).

Vraag **25** **Geef aan** (2 punten)

- **welk ander eiland in het Caribisch gebied tot twee landen behoort;**
- **of Hispaniola tot de Grote Antillen of tot de Kleine Antillen gerekend wordt;**
- **of Hispaniola tot de Bovenwindse Eilanden of tot de Benedenwindse Eilanden gerekend wordt.**

Gebruik bron 19 en het kaartenkatern.

De Dominicaanse Republiek ligt in de tropen. Toch komen er - van het noordoosten naar het zuidwesten - achtereenvolgens de volgende klimaten voor: Af - C - B.

Vraag **26** **Beschrijf het ontstaan van deze drie klimaten in de Dominicaanse Republiek. Ga in je beschrijving in op de invloed van het reliëf.** (3 punten)

Gebruik bron 20 en het kaartenkatern.

In Hispaniola komen verschillende natuurrampen voor. Haïti is echter kwetsbaarder voor natuurrampen dan de Dominicaanse Republiek.

Vraag **27** **Welke natuurramp komt niet op Hispaniola voor?** (1 punt)

Kies uit:

- A modderstromen / flash floods
- B tropische orkanen
- C tsunami's
- D vulkaanuitbarstingen

Gebruik bron 20.

Vraag **28** **Leg uit welke van de bovenstaande natuurrampen vooral in Haïti optreedt en minder in de Dominicaanse Republiek. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.** (2 punten)

Gebruik de bronnen 18 en 20.

Het verschil in bodemgebruik tussen Haïti en de Dominicaanse Republiek is ontstaan in de koloniale tijd. Na de dekolonisatie is dit verschil nog groter geworden.

Vraag **29** **Wat is het grootste verschil in bodemgebruik tussen Haïti en de Dominicaanse Republiek?** (1 punt)

Vraag **30** **Geef**

- **een oorzaak van het ontstaan van dit verschil in bodemgebruik in de koloniale tijd;** (1 punt)
- **een oorzaak waardoor dit verschil tegenwoordig groter geworden is.** (1 punt)

Gebruik bron 21.

De Dominicaanse Republiek en Haïti hebben beide een negatieve handelsbalans. De Dominicaanse Republiek staat er economisch echter beter voor dan Haïti.

Vraag **31** **Geef aan waaruit die negatieve handelsbalans blijkt.** (1 punt)

Vraag **32** **Toon met twee gegevens uit de bron aan dat de Dominicaanse Republiek er economisch beter voor staat dan Haïti.** (2 punten)

Gebruik bron 21.

In bron 21 ontbreken juist voor landen in het Caribisch gebied belangrijke economische gegevens om een volledig beeld van de economische situatie te krijgen.

Vraag **33** **Geef twee economische gegevens die juist voor landen in het Caribisch gebied belangrijk zijn om een volledig beeld van de economische situatie te krijgen.** (2 punten)

Gebruik de bronnen 21b en 22.

Het zal voor Haïti lastig zijn om tot economische ontwikkeling te komen.

Vraag **34** **Beredeneer dit vanuit de demografische dimensie.** (2 punten)

Vraag **35** **Geef hiervoor ook een politieke reden.** (1 punt)

Einde examen

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.